

NAVIS RAGUSINA

UDK 886.2: (629.128.1+656.6.086.3) (091)

(Prema latinskom spjevu Faustina Galjufa "Navis Ragusina" i pjesmi Ivana Antuna Kaznačića "Braći Senkićima ...", Venecija 1819. te pripovjetki "Tužna Jele" Mata Vodopića, Dubrovnik zabavnik štionice, 1868)

Do duga se u Gružu spominjalo porinuće broda braće Senkića. Bilo je to jedno od onih nemilih razdoblja slabe trgovine, zbog ratova na kopnu i gusarenja na moru, kad su gruški brodograditelji, ulazeći u 19. stoljeće, bili gotovo bez posla. Pokrpali bi na godinu po nekoliko ostarijelih jedrenjaka, izmijenili ono što bi olujno more strgalo s brodova koji su imali sreće da prežive nevjeme. Naručilaca za novi brod godinama nije bilo. Nije stoga čudo što se brodu braće Senkića, gruških pomoraca, obradova svatko. Nikad se veći brod na gruškome škveru izgradio nije. Čim je proto Božo Pilato postavio kobilicu moćnoj pulaki s tri jarbola, svaki iz jednog komada drva sačinjen, s prostranim spremištem za teret, nazvahu ga kraljicom svog gruškog brodovlja. Pod budnim okom braće Senkića, koji probranu borovinu za gradnju dopremiše iz Albanije, sve što se na brod postavljalo bilo je besprijekorno učinjeno, od čvrste brodske oplata pa do okova na kormilu. Gradio ga je proto Božo, brodograditelj na glasu, s jednim od svojih najvještijih pomoćnika, kalafatom Jozom Baldovim, također Gružaninom. Gradili su ga cijelu zimu i proljeće iz ponajboljih i najčvršćih komada drva, s bakrenom oplatom po dnu i željeznim pojačanjima u spremištima. Kad je dovršeno korito broda i na njega postavljena paluba, kalafato Jozo izradio je rešetkastu ogradu i pričvrstio bogato ukrašena krmena zrcala. S unutrašnje strane na krmi bio je ucrtan lik svetoga Vlaha. Osobitu pažnju proto je posvetio pramcu jedrenjaka; sam Jozo ugradio je sa svake strane par očiju iz posebnih komada skupocjenog drva što ga je kapetan donio čak iz Carigrada, zajedno s pulenom, likom žene s pozlaćenim kovčama na glavi, što ga postavio na vrh pramčanog kljuna. Iz Ankone su pak dobavljeni novi snažni konopi za brod i za jedrilje, te bijelo platno za jedra što ih složiše gruške švelje. Tri velika teška sidra sališe dubrovački

ljevači, pod *kuvjertom* pričvrstiše brodsko zvono od bronce, a ni barut za top nije bio zaboravljen. Kad su i dva velika brodska čamca postavljena na bokovima broda i on ponosan i bijel zasjao posve dovršen na škveru u svoj svojoj ljepoti, iskićen stjegovima na svakom od svoja tri visoka jarbola i na krmi, s topom na pramcu, cijeli se Gruž našao na škveru. Gotovo da i nije bilo gospara koji se iz Grada nije kočijom dovezao da vidi to čudo gruškog brodograditeljstva, mnogi od njih da ga pozdrave i zažele mu mirno more i sretan put na prvoj plovidbi, a našao se i koji nedobronamjerni par očiju što ih je crv zavisti progonio nemirom da Senkići zgradiše veliki skupocjeni brod u vrijeme kad oni vezuju svoje dotrajale jedrenjake ili ih za ništa prodaju na drugim stranama.

Radnici su već prije odbili snažne drvene podupirače kojima je brod bio pričvršćen dvostrukim vezama, oslonivši ga samo s nekoliko tvrdih klinova, a pod njim su već bili podmetnuti konopi i dno pomazano lojem ovnujskijem. Trojica braće Senkića, neodlučni koje da svome brodu daju ime, pozovu plemenitog gospara Nika Pucića da im pomogne u tom ugodnom sporenju. Pucićev ljetni dvor smješten je neposredno uz obalu, nedaleko od škvera gdje stajaše tek dovršeni jedrenjak. U dvorište Pucićeva doma, pod bogatom pergolom sastalo se za tu prigodu izabrano društvo dubrovačkih znamenitih muževa i pjesnika, veseleći se i slaveći stihovima novi pothvat gruških brodograditelja. Najstarijeg među njima, sjedokosog osamdesetogodišnjaka Brnju Zamanju, zamoli Niko Pucić, dostojanstveni i ponositi plemić, nasljednik ugledna i starog roda, da krsti brod i dade mu ime. A krepki starac, najstariji među izabranim društvom, kao da je očekivao tu počast, spremno se odazva i brod nazove "Bete", po slavnome prethodniku i matematičaru Dubrovčaninu Marinu Getaldiću, kojemu to bješe nadimak. Na to ga svećenik blagoslovi, a proto podvikne radnicima da maljem odbiju drvene klinove. - Vivat Navis Ragusina! - klikne Brnja Zamanjić, a brod se zatrese, zatim, lagano se njišući, uz škripu drva i konopa, otklizi niz *vaša*. I dok je promatračima na obali zastajao dah od uzbuđenja, jedrenjak uroni s bučnim treskom u more, a ono se pred njim rastvori kao da će ga proždrijeti. No, pjena se domalo utiša, a brod ostane na površini smiren i veličanstven. S obale su ga pratili glasni

* Dr. Slavica Stojan
Bijenik 3, Zagreb

uzvici i kliktaji, pucnji i vijenci, čak i pjesma. i mnoga je čaša za njim u zrak poletjela puna rozolina.

Kapetan Ivan Senkić, srednji brat, uze za maloga svoga petnaestogodišnjega neputa Stjepana i ukrca još deseticu Gružana na brod, među njima i Joza Baldova, ponajboljeg meštra s gruškog šķvera. Kalafato Jozo se, upoznavši još zarana more i njegovu ćud, zarekao da će se, ćim se oženi i stekne obitelj, držati obale i svoga tesarskog zanata na šķveru i svojoj se rijeći nije iznevjerio premda poslovi na šķveru nisu cvali i koji put je zarada bila jedva tolika da se prehrani njegova ćetveroćlana obitelj. Jozu nisu mamile daljine, nije se razumio u trgovinu niti je ikad sanjao o udobnom životu s na moru stećenim imetkom. S prvim sijedim vlasima kalafato Jozo bio je posve svjestan opasnosti kao jedine izvjesnosti što je nude morski putovi. Znao je da neslućena bogatstva stjeću samo rijetki koji ustraju. On za tim nije ųudio. Toplina obiteljskog doma bila mu je milija od bogatstva, jer mu tu, uz voljenu ųenu i dva sina još nedorasla djećaka, ništa nije nedostajalo. Ali, zamolbu prota Boųa, majstora uz kojega je naućio umijeće brodograditeljskog posla i kojega je volio i poštovao kao i vlastitog oca, nije mogao odbiti, a proto je svesrdno nastojao da najbolji kalafato bude na brodu na njegovoj prvoj plovidbi. Pristade nevoljko, a obitelj mu se silno raųalosti, osobito Jele, njegova njeųna i boleųljiva ųena. Ostatak posade, mornare i kormilare, za svoj novi i tako ćvrst brod kao što bješe "Bete", prikupio je kapetan Senkić bez većih teškoća. Ugovorom se obvezivao svojoj posadi na udio u dobiti što je zasluųe tijekom plovidbe. U nju su svi vjerovali i nadali joj se, jer Ivan Senkić bio je, poput njegove braće starijega Stjepana i mladega Nikole, ne samo vješt moreplovac nego i uspješan trgovac, što je znaćilo gotovo kao biti dobar pomorac u vrijeme kad je kapetan morao uloųiti dosta truda da bi naųao povoljnu robu, kupio je i na drugom kraju puta prodao s dobrom zaradom, koju bi potom uloųio u novu robu. On odlući potraųiti sreću na Levantu.

Isploviše po jutarnjem burinu. "Bete" je razapetih jedara sjekao blago nabranu površinu mora otmjen poput labuda. Kad je jaće zapjenilo, a valovi se stali prelijevati po palubi, brod je svejednako s lakoćom plovio povrh valovlja skladno pregibljući svoj dugi zlatom urešeni kljun. Sjeverac ih je danima tako pratio, no pulaka je dobro odolijevala naletima vjetra. Kapetan odlući okrenuti najprije prema Aleksandriji, nadajući se kakvoj mogućnosti zarade u tom velikom lućkom gradu. Devetoga dana putovanja "Bete" uniće u aleksandrijsku luku, prepunu brodova svih nacija, koji su i po više tjedana ćekali na teret. Pretrpanim aleksandrijskim ulicama susretali su se uz tamne Afrikance brojni istoćnjaci, Sirijci i Armenci koji su na malo trgovali vukući prolaznike za rukav, a zapaųali su među njima i Europljane, ponajviše Grke i Talijane. Ni poslije višekratnih pokuųaja kapetanu Senkiću nije pošlo za rukom da povoljno kupi kakvu znaćajniju kolićinu robe s kojom bi nastavili put, a bojao se duljeg boravka u gradu u kojem su sa svih strana vrebale opasnosti, među kojima i nemile zarazne bolesti, pa ubrzo zaplove prema crnomorskim lukama, gdje se nadao povoljno kupiti ųito. Teret što ga poniješe iz Odese uspješno su prodali na Malti. Zato se Senkić odlući na još jedno putovanje prema Crnome moru. Pulaka je hitala kao mlada gazela,

blistala su lica gruųkih mornara, a ni kapetan nije krio uųitak.

Prva oluja, ona od koje strepe i kapetani i njihovi brodovi, uhvatila ih je na povratku. Senkić naredi da se krmeno jedro do kraja skрати i zajedno s *flokom* pripremi za slućaj da budu prepušteni vjetru i valovima. No, pulaka je kao od šale pregrmjela nevrijeme što potraja nekoliko dana. Uz kapetana nitko nije tako blistao zadovoljstvom kao što se radovao meštar Jozo jer "Bete" je bio njegov ponos. Ćvrstina jedrenjaka i njegova izdrųljivost bili su zalog sigurnosti brodske drućine i on je u tome imao nemale zasluųe, za sve one brojne i duge sate, dane i tjedne kad se nije odvajao od pile i blanje. U sumrak bi se tek penjao kući uz padinu Srda mrtav umoran, i dok mu se sušio znoj što se pod kapom cijeloga dana slijevao na sljepoćnice, on je osjećao da mu nešto toplo i ugodno struji tijelom. Radovao se tada što iz gomile drvlija, dasaka i greda na šķveru izrasta pred njegovim oćima i pod njegovim rukama morski div, snaųni jedrenjak bez premca u Gruųu i nedaleko. Radovao se i sad gledajući ga kako s lakoćom prevaljuje morske daljine, valovima i vjetru usprkos. Jer "Bete" je bio i njegovo ćedo. Plod njegovih tvrdih i ųuljevutih ruku. Prisjeti se Jozo svećanog "Betina" porinuća, i osmijeha na licu svoje ųene, podbuhlom od suza i zdravice ćasnoga Zamanje: Vivat Navis Ragusina! i osjeti se neobićno velik i vaųan pod zvjezdanim svodom, posred Mramornog mora.

"Bete" je hitao ususret daljinama, razbijajući razrezanu vodu pod oštrim pramcem, Senkić je punio stranice brodskega dnevniķa, sunce je ponovno zasjalo nad oblim jedrima, raųarilo bi se pred zalazak i onda naglo utrnilo. Smjenjivala se noć, baršunasta, meka, s vlaųnim i prohladnim jutrom na palubi. Tri udarca zvona prije nego se otvore drveni poklopci na palubi, zveket tanjura i miris kave, porcija dvopeka. Štropot *škota* i *nostromov* glas. Maloga opet nisu mogli razbuditi.

Prilikom ulaska u maltešku luku stroge lućke vlasti zadrųaše ih u karanteni. *Kontumanca* potraja duųe vremena jer su, zbog straha od zaraze s istoka, do posljednjeg komada mornarske odjeće, osobnih predmeta pa čak i brodske opreme morali odnijeti na raskuųivanje, a cijela posada prošla je neugodni pregled pred ispitivaćkim pogledom lijećnika i zdravstvenih ćinovnika, kojima se sumnjivim ćinio svaki prišćić i svaka najneduųnija ranica na tijelu mornara. Kad su im na kraju vratili njihove stvari, sve je bilo oštećeno snaųnom otopinom kiseline kojom se raskuųivalo. Unišćiše im pokrivaće i odjeću. Od toplih vunelih ćarapa i rukavica što ih je Jele splela i dala svome Jozu pri odlasku na more, nije ostalo gotovo ništa. Ali, prosvjed bi bio bez ikakve koristi, a ni vremena za tugovanje nije bilo. ųito na Malti nisu mogli povoljno prodati pa prosljediše u Genovu s ųutom karantenskom zastavom na prednjem jarbolu. Srećom, kapetan je tu dobro trgovao pa su za malo vremena nakrcavali brodske spremište brojnim vrećama raznovrsne robe koju su namjeravali prodati na istoku uz višestruku dobit. Mornari su zadovoljno radili sanjajući o povratku. Senkić je namjeravao ućiniti još jedan *vijad* ili dva do levantskih luka, nadajući se povoljnoj trgovini koųom i lanom, a onda, poslije nove ųetve, ponovno do Crnog mora, gdje je povoljno nabavljao ųito i vozio ga do obale Ligurskega zaljeva. - Kupit ću Jeli

svilenu košulju s čipkom oko vrata i na rukavima - snovao je Jozo - i *puntapet* od suhog zlata s biserima i rubinom posrijedi, a svakom dječaku donijet ću po dukat.

"Bete" je u međuvremenu prpošno preskakivao morske udaljenosti, zli vjetrovi su ih mimoilazili, brodska družina bila je vedra i raspoložena. Usoljenu i sočnu govedinu, što ju je kapetan nabavio na Malti, zamijenili bi katkad pečenom tunjevinom kad bi im ribarska sreća bila naklonjena. Znala se tada naći i koja boca domaće malvazije, uz tihu otužnu pjesmu maloga, Senkićeva neputa, i pratnju zavičajne lijeric. Budilo se tada načas utihlo česnuće, javljala stara bol u srcu, izranjala slika čvrstog tla rodne zemlje, negdje u sjenovitom osoju gdje je čempresov gaj.

U svojoj komorici obloženoj mahagonijem Senkić je sve pažljivo stavljao na papir, brižno pratio sve svoje bilješke, planirao i računao. Doista nije imao nijednog razloga za nezadovoljstvo, izuzev sitnog crva sumnje da sve ide i previše glatko i dobro da bi se tako i završilo. Ako i slijedeća putovanja donesu dobit, mogao je snatrati da s braćom još jedan brod podigne na gruškom šķveru, dok je još meštar Božo Pilato u snazi i dok se još nalazi trgovine po moru, pa da uz obiteljsku flotu miran dočeka starost, umjesto da strahuje da mu jedna jedina oluja odnese sve što je stekao.

Mjeseci su prolazili, sporo, ali su ipak tekli, a Senkićev jedrenjak mlatio je more na putu od jedne luke do druge, sam između mora i neba, ponekad pak u karavani s drugim jedrenjacima, strahujući od grčkih gusara što su se zalijetali sve do Malte, dovlačeći zarobljeni brod u svoje skrivene luke i pljačkajući sve s njega, ili pak od još opasnijih i svirepijih alžirskih pirata. Pred ulaskom u luku jedrenjaci bi, kao po dogovoru, razvili jedra, natječući se tko će prvi prići obali i nemalo je puta "Bete" odnio barjak, na radost svoje posade i zapovjednika.

Treće godine Senkić se odlučio odjedriti prema Jadranu. Isploviše iz Livorna sredinom jeseni. Jozo je skovao čvrstu odluku da će se, u slučaju da kapetan ne zaplovi put Dubrovnika, iskrcati u nekoj od jadranskih luka i prvim se brodom vratiti k ženi i djeci, za kojima je već čeznuo do bola. Slike što su se javljale u snovima izlazile su preda nj i usred dana, priviđali su mu se na palubi bokori vriješta s padina Srda, i grozdovi loze na pergoli pred kućom, vidio je jasno svoju ženu u tmastoj odjeći kako silazi niza *skaline* od Sv. Nikole da ispere robu na more.

Jaki južni vjetar onemogći ih pri povratku da uđu u malteški zaljev. Cijeloga dana vjetar je pojačavao, a valovi narastali kao brda. Rušili su se na brod, koji je gotovo neprekidno bio pod vodom. Na kormilu su se izmjenjivala po dvojica, dok ih je more svom silinom borbom s rudom kormila. Ostali su, mlaćeni i bacani udarima valova, izbacivali vodu što su je nalijevali valovi u unutrašnjost broda. neismjerno dugi i visoki valovi naizmjenice su podizali i spuštali brod. Kad bi se jedrenjak našao na vrhu vala, okružen posvuda morskim pjenom, za trenutak kao da bi zavladała zastrašujuća tišina. Zatim bi novi golemi val došao s krme i dok bi se nalazili u provaliji, prekrpio cijelu palubu, oborio kormi-

lara, njegova pomoćnika i sve ostale koji su se tamo zatekli. Na putu prema pramcu vukao je val sve što mu je bilo na putu i tamo se zatim širio dok se prednji dio broda polagano i nesigurno podizao. Svakog trena činilo se da će se pramac i krma raspasti u komadiće ili da će se brod prelomiti po sredini. No, nije se dogodilo ni jedno ni drugo, brod je izdržao. Naposljetku je vjetar posustao pa se činilo da je "Bete" pobijedio zlo valovlje i ovoga puta nesklone mu vjetrove. Na nesreću, beče to noć bez zvijezda, tamna i gusta kao katran. Veći dio družine, iscrpljen teškim poslom i udarcima valova, posve je klonuo. *Nostromo* pozove maloga da objesi feral na provu kako po zlu ne bi naišli na drugi brod u pomrčini. Premda se uragan utišao a brod se, izdržljiv i snažan, probijao mlaćen mrtvim morem prema malteškom zaljevu, čudan se nemir uvukao u Jozovu dušu, ispunivši ga strahom. On odluči ostati na palubi čekajući da mu san dođe na oči pa da se onda spusti pod palubu među svoje drugove.

Pred ponoć se neočekivano ispred broda, u neposrednoj blizini, pojavio pramac nekog jedrenjaka. Mornar na straži povika: "Brod na nas! Po desnom boku!" No, brod je bio već tako blizu da Senkićev jedrenjak nije više imao mogućnosti da izbjegne sudar, te mornari i kormilar stadoše vikati ne bi li onaj drugi brod skrenuo. Uzalud, jer samo nekoliko časaka kasnije nepoznati i veliki brod silovito udari u bok "Betin". Jedrenjak strahovito zajeći, mornarima se učinilo da se vulkan pod njima otvara, ali sve se zbilo u tako kratkom času da nije preostalo vremena ni za plač ni za molitvu. Agonija "Betine" družine trajala je svega nekoliko trenutaka, poslije kojih je užasavajući vapaj ugasio vjetar i "Bete" tonući ponio sa sobom. Kobni jedrenjak što presrete nevoljnoga "Betu" projedri naprijed, a da nitko od njegove posade ni ne provjeri je li netko od nesretnika koje potopiše ostao na površini valovlja.

Bila je to velika španjolska trokatarka što je iz Mesine i Palerma, puna tereta za prodaju, putovala u daleku Havanu po duhan. Nemalo se iznenadi brodska družba kada spazi kako se niz kosinu pramčanog kljuna spušta prema palubi mornar s potopljene pulake koji se u trenutku kad je pramac španjolskog jedrenjaka rasporio "Betin" trbuh, uhvatio za konope što pramčanu katarku vezuju s kljunom i ostao tako viseći vrh ponora. Bio je to nitko drugi do Jozo Baldov. kalafat s gruškom škvera. Kad ga istegoše na palubu, polovica tijela bila mu je posve obamrla. Oglušio i napola svjestan što se dogodilo, grčevito je stiskao ruke kao da se njima još uvijek pridržava za gredu pramčanog kljuna.

Kapetan španjolskog jedrenjaka bio je zatečen iznenadnom pojavom nemilog svjedoka neposredno nakon što je poslao u smrt brod s čitavom posadom i teretom. Neodlučan što da učini, ostavi ga na brodu u namjeri da ga se, čim se ukaže povoljna prilika, zauvijek riješi. Za svaki slučaj, dobro mu priprijeti i prisili ga na zakletvu da nikome neće odati kako je nastradala dubrovačka pulaka i nestali njegovi nesretni drugovi. Strašni događaj ostavio je Jozu u čudnom stanju posvemašnje potištenosti, u kojem gotovo da i nije bio svjestan svoga položaja zatočenika, premda je i na španjolskom brodu revno obavljao posao broskog meštra. Slike obitelji i kućnog ognjišta, gruškom škvera i drage domaće obale, nisu mu se više javljale niti u snovima. Živio je šutke

među tudincima, s njima radio, spavao i jeo poput kame-
na. Činilo mu se neprestano da iz valova do njega dopire
sjetna pjesma Senkićeva neputa i zvukova potonule
lijerice.

Španjolac zaplovi Atlantikom i poslije tri i više mjese-
ci puta sretno stigne u neku od sjevernoameričkih luka,
pa se zatim spusti do Havane, nakrca duhana i zaputi se
prema španjolskoj obali.

Kad dojedriše sred Antila, zahvati ih oluja kakva se
samo tamo može uzbjesnjeti. Četiri dana borili su se
krstareći protiv vjetra i mora, a petoga dana prelomi im
jaki udar vjetra prednji jarbol broda. Nakon toga su
bijesni valovi još lakše premetali s brodom koji više nije
slušao kormilo, već je bio posve prepušten volji valova.
Jedan jači val podigne španjolski jedrenjak i nasuče ga
na neke podmorske hridi, na kojima osta prikovan.
Nakon što se more primirilo slijedećega dana, otplovi
kapetan s posadom španjolskog jedrenjaka u čamcu, a
kalafata Joza ostaviše sama na teško oštećenom i nasu-
kanom jedrenjaku. Dva dana i dvije noći, bistre i zvjez-
dane, čekao je Jozo na njemu smrt, moleći je da ga što
prije izbavi patnje, kad li ujutro, u samo svanuće trećega
dana, izbavi ga jedna portugalska lađa na putu za Li-
sabon. Tamo zateče "Vilenika", dubrovačku pulaku, koji
se upravo pripremio otploviti na Maltu, a zatim u svoju
pitomu rodnu luku na zasluženi odmor. Poslije toliko

nevolja i gorkih nedaća, zatitra u Jozu srce novom
radošću kad se sastane s posadom koju sačinjavahu
najvećim dijelom njegovi znanci i prijatelji, navikli na
zagušljiva i vlažna potpalublja i ruku otvrdlih od konopa
jarbola i jedara.

Četiri godine poslije porinuća jedrenjaka "Bete", do-
jedri "Vilenik" nošen popodnevnim maestralom do
Gruža, te lagano uljeze u luku nakon što su mornari
skupili i spustili gornja jedra. A u luci sve čamac do
čamca, puni mladosti, mladića i djevojaka, koji dodoše
ususret svojim dragima, braći i očevima. I na obali
mnoštvo kliče, maše rupcima i kapama. Kad pljusne u
more veliko sidro s pramca i brod se vještom manovrom
obrne krmom obali, a oni što ga dočekaše prihvate jake
konope i svežu ih oko kamenih stupova na obali, niz bok
usidrenog broda spuštenu je ljestvica. Jozo side u
barčicu, a proto Božo hitro zaveze prema donjem škeru.
Potrča Jozo uzbuđen skalinama uza Svetoga Nikolu do
svoje skromne kućice, koja mu se učini neobično oronu-
la i zapuštena. u njoj zateče na umoru svoju ženu, satrtu
jadom i neizvjesnošću njegova povratka. Zarida Jozo
nad svojom nesrećom i požali što ga je Bog ostavio da
svjedoči tužnu sudbinu "Betinu", a pola Gruža zavi se u
crno za nesretnim njegovim drugovima, što ih je za
sobom na morsko dno odvušla Navis Ragusina, duboko
negdje pred ulazom u malteški zaljev.

Rukopis primljen: 5.4. 1993.

DUBROVAČKA BANKA
dioničko društvo Dubrovnik

DUBROVAČKA BANKA - VAŠA BANKA

50000 Dubrovnik Put Republike 5; Telefon: 050/32-366, Telefax: 32-939